

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Шуміло О. М.

У науковій статті досліджено окремі напрями розвитку законодавства Європейського Союзу щодо сталого розвитку. Наведено аргументацію щодо неможливості зміни курсу сталого розвитку європейських країн. Стратегія сталого використання природних ресурсів заклала основу для дій, спрямованих на зниження навантаження на навколишнє середовище в результаті виробництва і споживання природних ресурсів без шкоди для економічного розвитку.

Досліджено активну роль ЄС протягом усього процесу і прихильність до реалізації Порядку денного в галузі сталого розвитку на період до 2030 року та Цілей сталого розвитку в рамках ЄС. ЄС представив свою відповідь на Порядок денний на період до 2030 року та Цілей сталого розвитку і прийняв пакет сталого розвитку – Сталий розвиток: ЄС встановлює свої пріоритети.

Розкрито програму дій, що із самого початку передбачала прийняття та реалізацію семи тематичних стратегій, які охоплюють: забруднення атмосферного повітря, морського середовища; стале використання ресурсів; запобігання і переробку відходів; стале використання пестицидів; захист ґрунту і стале міське середовище. Проведено аналіз основних законодавчих актів та директив Європейського Союзу, до сфери яких зараховані певні групи тематичних стратегій.

Одним з основних важелів Сталого розвитку став принцип «забруднювач платить», або екологічна відповідальність. Наведено визначення цього принципу та поняття екологічного збитку.

Розкрито поняття Марракешського процесу як неформального багатостороннього глобального процесу на підтримку впровадження раціонального споживання і виробництва за допомогою більш широкого поширення відповідних знань та передової практики.

Доведено, що сталий розвиток Європейського Союзу пов'язаний із галузями політики, які реалізуються через такі нормативні акти та ініціативи: енергоефективності; екологічних інновацій; еко-маркування; екологічного менеджменту та аудиту; дотримання нормативних вимог малими та середніми підприємствами щодо охорони довкілля; екологічних технологій; сталого споживання та виробництва продуктів харчування; зелених державних закупівель; інтегрованої продуктової політики; форум роздріб-

ної торгівлі; ресурсоефективності; стратегію сталого використання природних ресурсів; стратегію щодо запобігання та переробки відходів.

Розкрито конкретні новітні види правовідносин щодо сталого розвитку, що потребують надалі від національних законодавців змістовного узгодження з приписами європейського законодавства.

Ключові слова: сталий розвиток, Стратегія сталого використання природних ресурсів, цілі сталого розвитку, директиви ЄС, екологічна відповідальність, екологічний збиток, стійке споживання.

Shumilo O. M. Implementation of the sustainable development concept in the EU law

The research article explores the particular patterns of the European Union legislative initiatives on sustainable development. The author argues that it is impossible for the European countries to retract from the sustainable development path. The strategy for the sustainable use of natural resources has laid the foundation for reducing the pressure on the environment, caused by the industrial production and consumption without compromising economic development. The active role of the European Union throughout the process and their commitment to the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development and the Sustainable Development Goals within the European Union have been examined. The European Union has presented its response to the 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals and adopted the Sustainable Development Package - "Sustainable Development: EU sets out its priorities".

The author has disclosed the action plan, which had initially provided for the adoption and implementation of seven thematic strategies, covering: air pollution, marine environment, sustainable use of resources, waste prevention and treatment, sustainable use of pesticides, soil protection and sustainable urban environment. The analysis of the main legislative acts and directives of the European Union has been carried out, since the latter incorporate certain thematic strategies. The "polluter pays" principle, or environmental responsibility has become one of the main levers of sustainable development. The definitions of this principle and the concept of environmental damage have

been defined. The concept of the Marrakesh Process has been described as an informal multilateral global process in support of sustainable consumption and production through the wider dissemination of relevant knowledge and best practices. It has been proven that the sustainable development of the European Union is related to the policy areas that are implemented by the regulations and initiatives in the following areas: energy efficiency; environmental innovation; eco-labels; environmental management and audit; compliance with regulatory requirements by small and medium-sized enterprises for environmental protection; environmental technologies; sustainable consumption and production of food; green government procurement; integrated product policy; retail forum; resource efficiency; a strategy for the sustainable use of natural resources; waste prevention and recycling strategy. The paper further focuses on the particular innovative sustainable development legal relationships that require future substantive agreement from national legislators within the prescriptions of the European legislation.

Key words: sustainable development, Strategy for the sustainable use of natural resources, sustainable development goals, EU.

Постановка проблеми та її актуальність. Проблеми сталого розвитку людства виникли не одне десятиріччя тому. Минулий 2020 рік став безпрецедентним періодом екстремальних погодних і кліматичних катаклізмів на планеті. Концентрація вуглекислого газу знову піднялася до нового максимуму – на 148% вище доіндустріального рівня, тобто це найвищий рівень за три мільйони років. Але три мільйони років тому температура Землі була вища на три градуси, а рівень моря – приблизно на 15 м. У минулому році було вже на 1,2 градуса за Цельсієм спекотніше, ніж в індустріальні часи – небезпечно близько до 1,5-градусної межі, зазначеної науковою спільнотою.

«Відповідно до поточних зобов'язань, у тому числі недавніх, ми все ще рухаємося до катастрофічного підвищення температури на 2,4 градуса до кінця століття. Для вирішення проблеми зміни клімату необхідний рівний баланс між пом'якшенням наслідків та адаптацією, підкріплений фінансовою і технологічною підтримкою країн, що розвиваються. Це дасть змогу як розвинути країнам, так і країнам, що розвиваються, повністю мобілізуватися для досягнення до середини століття чистих нульових викидів у світі та підвищити стійкість до майбутніх змін», – зазначив глава ООН у своїй промові [1].

Політика Сталого розвитку отримала поштовх і на теренах Європейського Союзу. Стратегія ста-

лого використання природних ресурсів [2] заклала основу для дій, спрямованих на зниження навантаження на навколишнє середовище в результаті виробництва і споживання природних ресурсів без шкоди для економічного розвитку. Стурбованість із приводу ресурсів враховується у всіх відповідних стратегіях, реалізуються конкретні заходи, зокрема створення центру даних і показників, європейського форуму і міжнародної групи експертів. Європейський Союз визначає пріоритети та цілі європейської екологічної політики на певний період і пропонує заходи, яких необхідно вжити, щоб допомогти в реалізації його стратегії сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сталого розвитку на сучасному етапі, особливо на глобальному рівні та у країнах ЄС, і його нормативно-правового регулювання є об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та закордонних учених і практиків, серед яких: Дж.Е. Бонайн, А. Гетьман, В. Лозо, М. Микієвич, Н. Малишева, Ю. Шемшученко, З. Козак, Н. Шпарик та інші.

Проте розвиток глобалізації, протидія кліматичному колапсу планети, новітні суспільні відносини щодо сталого розвитку в ЄС, де знаходиться більшість розвинутих країн, створює нові виклики процесам нормотворчості й імплементації нормативно-правових норм. Тому досвід країн ЄС із нормативно-правового регулювання сталого розвитку є мало дослідженим з огляду на доцільність його використання у створенні вітчизняної законодавчої бази з регулювання еколого-правових відносин в Україні.

Мета статті - проаналізувати сучасний стан законодавства ЄС про сталий розвиток, де накопичено великий досвід із його запровадження з урахуванням глобалізації економіки, загострення екологічних, кліматичних та енергетичних проблем, дослідити питання його подальшої диференціації.

Виклад основного матеріалу. ЄС відіграв активну роль протягом усього процесу і прихильний до реалізації Порядку денного в галузі сталого розвитку на період до 2030 року та ЦСР у рамках ЄС, а також у співпраці з метою розвитку з країнами-партнерами. Порядок денний відображає багато пріоритетів ЄС у галузі сталого розвитку, викладених у Висновках Ради.

ЄС буде реалізовувати Порядок денний на період до 2030 року як на внутрішньому, так і на глобальному рівні у співпраці з країнами-партнерами. ЄС 22.11.2016 року представив свою

відповідь на Порядок денний на період до 2030 року та ЦСР і прийняв пакет сталого розвитку - Сталій розвиток: ЄС встановлює свої пріоритети [3].

Програма дій із самого початку передбачала прийняття та реалізацію семи тематичних стратегій, що охоплюють забруднення атмосферного повітря, морського середовища [4], стале використання ресурсів, запобігання і переробку відходів, стале використання пестицидів, захист ґрунту і стале міське середовище.

Одним з основних важелів Сталого розвитку став принцип «забруднювач платить», або екологічна відповідальність [5]. Це означає, що компанія, яка завдає шкоди навколишньому середовищу, несе відповідальність за це та має вжити необхідних превентивних або відновлювальних заходів і нести всі пов'язані з цим витрати. Директива 2004/35/ЄС Європейського парламенту і Ради Про екологічну відповідальність з питань запобігання та усунення екологічної шкоди [6] так визначає екологічний збиток:

- збиток, який істотно впливає на екологічний (екологічний, хімічний або кількісний) статус водних ресурсів, як це визначено в Директиві 2000/60/ЄС, Рамковій директиві ЄС із водних ресурсів та Директиві 2008/56/ЄС, Директиві про стратегію морського середовища;

- пошкодження землі, що створює значний ризик для здоров'я людини;

- шкода охоронюваним видам і природному середовищу існування, яка негативно позначається на їх збереженні, як це визначено в Директиві 2009/147/ЄС про збереження диких птахів, Директиві 92/43/ЄЕС і Директиві про природні середовища існування.

Це визначення включає також викиди забруднюючих речовин у повітря (оскільки це впливає на стан ґрунту або вод), внутрішні поверхневі і ґрунтові води, а також будь-який навмисний викид у навколишнє середовище генетично модифікованих організмів, як це визначено Директивою 2001/18/ЄС.

Європейська комісія представила План дій у галузі сталого споживання та виробництва і стійкої промислової політики (SCP/SIP) [7]. Цей План включає низку пропозицій із питань сталого споживання та виробництва, які сприятимуть поліпшенню екологічних характеристик продуктів і збільшенню попиту на товари, що більше дбають про захист довкілля, та відповідні технології виробництва. Він також має на меті спонукати промисловість ЄС використовувати можливості для інновацій. Рада Європи схвалила «Стале спо-

живання та План дій щодо виробництва та стійкої промислової політики» у своїх висновках [8].

Стратегія сталого розвитку Європейського Союзу (EU SDS), яка зміцнює давню прихильність ЄС щодо вирішення проблем сталого розвитку, ґрунтується на ініціативах та інструментах на рівні ЄС і на міжнародному рівні, таких як *Марракешський процес*. На підставі рішення XI сесії Комісії зі сталого розвитку кілька країн об'єднали зусилля для створення Марракешського процесу - неформального багатостороннього глобального процесу на підтримку впровадження раціонального споживання і виробництва за допомогою більш широкого поширення відповідних знань і передової практики [9].

Сталій розвиток Європейського Союзу (EU SDS) пов'язаний із галузями політики, що реалізується через такі нормативні акти та ініціативи:

- Директиву Європейського Парламенту та Ради 2012/27/EU щодо *енергоефективності* [10];

- План дій з *екологічних інновацій* в основі європейської політики (ЕсоАР) [11]. Прикладами слугують: оптичний датчик, що аналізує леткі гази; комплексний аналізатор забруднення, спроможний одночасно відстежувати десять найбільш поширених парникових газів і забруднювачів. Тобто цифрові розробки та екоінновації забезпечують більш безпечну, екологічно чисту і розумну економіку;

- схема *екомаркування*, запроваджена Постановою (ЄС) № 66/2010 Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009 р. щодо екологічного маркування ЄС [12]. Логотип «EU Ecolabel», затверджений у 1992 році, дає змогу легко дізнатися, чи продукт або послуга є екологічно чистими і мають гарну якість;

- схема *екологічного менеджменту та аудиту* (EMAS). Регламент EMAS 1836/93 був вперше представлений у липні 1993 року як інструмент екологічної політики, розроблений Європейською Комісією як крок до досягнення мети Спільноти з питань сталого розвитку. EMAS була відкрита для добровільної участі організацій із квітня 1995 року. Із січня 2019 року діє змінений Додаток IV до регламенту EMAS (Регламент Комісії ЄС EU 2018/2026) [13]. EMAS тісно взаємопов'язана зі стандартом ISO 14001:2015 [14];

- маркування *енергоефективності*, згруповане за групами та категоріями залежно від виду товару [15]. Наведемо нижче зазначені групи і дамо посилання на деякі директиви та регламенти. Це стосується: освітлення [16]; обігрівачів

(локальні обігрівачі [17]; повітряні та водонагрівачі; котли твердопаливні; продукція для повітряного опалення та охолодження); холодильників та морозильників [18] (промислових холодильників; холодильників із функцією прямих продажів); пилососів; пральних машин і сушарок; кондиціонерів і вентиляторів (кондиціонери і вентилятори комфорту; промислові вентилятори; вентиляційні установки; продукція для повітряного опалення та охолодження); електронних дисплеїв і ТБ-боксів (електронні дисплеї, включаючи телевізори; телеприставки); кухонних приладів (кухонна техніка, посудомийні машини); насосів (водяні насоси; циркулятори); трансформаторів та перетворювачів (силові трансформатори; зовнішні джерела живлення); комп'ютерів та серверів (комп'ютери та невеликі сервери; сервери та продукти для зберігання даних); устаткування для візуалізації; ігрових приставок; електродвигунів; шин; увімкненого режиму, режиму очікування і мережевого режиму очікування; зварювального обладнання;

- Європейська програма сприяння *дотриманню нормативних вимог, наприклад малим та середнім підприємствам щодо охорони довкілля* [19]. 99,8% приватних компаній Європи - це МСП, на які припадає понад 2/3 зайнятих у 27 країнах ЄС;

- перевірка *екологічних технологій* (ETV) [20]. Процедура перевірки дає змогу провести незалежну оцінку і підтвердження заяв виробника про продуктивність та екологічні переваги їх технології [21]. «Екологічною технологією» є така технологія, яка створює екологічну додану вартість та/або вимірює екологічні параметри. Роль таких технологій надалі зростатиме в процесі вирішення екологічних проблем і завдань сталого розвитку;

- Європейський круглий стіл із питань *сталого споживання та виробництва продуктів харчування* (European Food SCP Roundtable) [22]. Метою є просування науково обґрунтованого, послідовного підходу до сталого споживання та виробництва в харчовому секторі по всій Європі, з огляду на взаємодію з навколишнім середовищем на всіх етапах харчового ланцюжка;

- *зелені державні закупівлі* (GPP). GPP вимагає включення чітких і тих, що піддаються перевірці, екологічних критеріїв для продуктів і послуг у процесі державних закупівель. Європейська комісія і низка європейських країн розробили керівництво в цій сфері у вигляді національних критеріїв GPP [23];

- Керівництво щодо *недобросовісної комерційної практики* - витяг стосовно тих, хто вводить рекламою в оману щодо екологічних вимог [24]. Це керівництво спрямоване на тих, хто виробляє, продає або рекламує продукцію чи послуги у ЄС, та хто:

- нині заявляє екологічні претензії щодо своєї продукції, послуг чи організації;

- розглядає питання про продаж на ринок їх екологічних атрибутів;

- отримує запити від покупців про екологічні характеристики їхньої продукції, служби чи організації та обмірковує, як відповісти;

- *інтегрована продуктова політика* (IPP) [25]. Усі продукти тим чи іншим чином викликають погіршення стану навколишнього середовища в результаті їх виробництва, використання або утилізації. Інтегрована політика продукту (IPP) спрямована на їх мінімізацію, розглядаючи всі фази життєвого циклу продукту і роблячи дії там, де вони найбільш ефективні. У виробництві продукту бере участь безліч різних суб'єктів, таких як дизайнери, промисловість, маркетингологи, роздрібні торговці і споживачі. IPP намагається стимулювати кожен частину цих окремих фаз для поліпшення їхніх екологічних характеристик;

- *Форум роздрібної торгівлі* [26] - це платформа з участю багатьох зацікавлених сторін, створена для обміну передовим досвідом у галузі сталого розвитку в європейському секторі роздрібної торгівлі та виявлення можливостей і перешкод, які можуть сприяти або перешкоджати досягненню сталого споживання і виробництва. Ведеться електронна база даних, що містить приклади зобов'язань зі сталого розвитку, взятих на себе членами Форуму роздрібної торгівлі в контексті Програми дій підприємств роздрібної торгівлі з охорони навколишнього середовища (REAP) [27]. Усі зобов'язання, взяті на себе учасниками, доступні для перегляду в Базі даних зобов'язань роздрібних продавців;

- дорожня карта щодо створення *ресурсоефективності Європи* [28]. Флагманська ініціатива щодо ресурсоефективності Європи є частиною стратегії «Європа-2020», стратегії зростання ЄС для інтелектуальної, інклюзивної та стійкої економіки. Вона підтримує перехід до стійкого зростання шляхом ресурсоефективності низьковуглецевої економіки;

- Тематична *стратегія сталого використання природних ресурсів* і Тематична *стратегія щодо запобігання та переробки відходів* [29; 30].

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [31], спрямована на підтримання Сталого розвитку України. Угода про асоціацію передбачає необхідність імплементації стратегії сталого розвитку в національне законодавство, а саме: в преамбулі Угоди зазначається, що вона спрямована, у тому числі, на посилення співробітництва у сфері захисту навколишнього середовища та поширення принципів сталого розвитку і зеленої економіки

Висновки. Підсумовуючи проведене дослідження, можна зробити висновок, що сталий розвиток залишається одним з основних завдань Європейського Союзу в рамках Лісабонського договору. Стратегії сталого розвитку Союзу будуть і надалі забезпечувати довгострокове бачення та становити всеосяжну політичну основу для всіх політик і стратегій Союзу. Таким чином, у законодавстві ЄС у сфері охорони навколишнього середовища важливу роль відіграють нормативні акти та ініціативи щодо: енергоефективності; екологічних інновацій; екомаркування; екологічного менеджменту та аудиту; дотримання нормативних вимог малими та середніми підприємствами щодо охорони довкілля; екологічних технологій; сталого споживання та виробництва продуктів харчування; зелених державних закупівель; інтегрованої продуктової політики; форуму роздрібної торгівлі; ресурсоефективності; стратегії сталого використання природних ресурсів; стратегії щодо запобігання та переробки відходів, які постійно вдосконалюються з метою підвищення їх ефективності.

Література

1. Secretary-General's remarks at 2021 Petersberg Climate Dialogue [as delivered]. 06 May 2021. URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2021-05-06/secretary-generals-remarks-2021-petersberg-climate-dialogue-delivered> (last accessed: 06.05.2021).
2. Strategy on the sustainable use of natural resources. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A128167&qid=1613571400705> (last accessed: 21.04.2021).
3. Sustainable Development: EU sets out its priorities Press release 22 November 2016 Strasbourg An official website of the European Union. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_3883 (last accessed: 21.04.2021).
4. Directive 2008/56/EC of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy (Marine Strategy Framework Directive). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008L0056> (last accessed: 21.04.2021).
5. The polluter-pays principle and environmental liability. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l28120> (last accessed: 21.04.2021).
6. Directive 2004/35/CE of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage *Official Journal L 143, 30/04/2004 P. 0056 - 0075*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004L0035> (last accessed: 21.04.2021).
7. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the Sustainable Consumption and Production and Sustainable Industrial Policy Action Plan {SEC (2008) 2110} {SEC (2008) 2111}. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52008DC0397> (last accessed: 21.04.2021).
8. Sustainable Consumption and Production and Sustainable Industrial Policy Action Plan. Brussels, 5 December 2008 THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16914-2008-INIT/en/pdf> (last accessed: 21.04.2021).
9. Альтернативные стратегии и меры для ускорения хода выполнения решений: Десятилетние рамки программ по рациональным моделям потребления и производства : доклад Генерального секретаря ООН. Комиссия по устойчивому развитию. Девятнадцатая сессия, 2-13 мая 2011 года. URL: https://www.un.org/esa/dsd/csd/csd_pdfs/csd-19/sg-reports/ecn8_russian.pdf (дата обращения: 21.04.2021).
10. Directive 2012/27/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on energy efficiency, amending Directives 2009/125/EC and 2010/30/EU and repealing Directives 2004/8/EC and 2006/32/EC Text with EEA relevance *OJ L 315, 14.11.2012, p. 1-56*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1399375464230&uri=CELEX:32012L0027> (last accessed: 21.04.2021).
11. Eco-innovation Action Plan. An official website of the European Union. URL: <https://ec.europa.eu/environment/ecoap/> (last accessed: 21.04.2021).
12. Regulation (EC) No 66/2010 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the EU Ecolabel (Text with EEA relevance) *OJ L 27, 30.1.2010, p. 1-1*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010R0066> (last accessed: 21.04.2021).

13. Commission Regulation (EU) 2018/2026 of 19 December 2018 amending Annex IV to Regulation (EC) № 1221/2009 of the European Parliament and of the Council on the voluntary participation by organisations in a Community eco-management and audit scheme (EMAS) (Text with EEA relevance.) C/2018/4429 OJ L 325, 20.12.2018, p. 18-24 ELI. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2018/2026/oj> (last accessed: 21.04.2021).

14. Національний стандарт України ДСТУ ISO 14001:2015 (ISO 14001:2015, IDT) Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 30 с.

15. Energy efficient products. Information on energy savings, energy labelling and ecodesign requirements can be found on each product page. The products are grouped by categories. *Official website of the European Union*. URL: https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/energy-label-and-ecodesign/energy-efficient-products_en (last accessed: 21.04.2021).

16. Commission Delegated Regulation (EU) 2019/2015 of 11 March 2019 supplementing Regulation (EU) 2017/1369 of the European Parliament and of the Council with regard to energy labelling of light sources and repealing Commission Delegated Regulation (EU) № 874/2012 (Text with EEA relevance.) C/2019/1805 OJ L 315, 5.12.2019, p. 68-101.

17. Commission Delegated Regulation (EU) 2015/1186 of 24 April 2015 supplementing Directive 2010/30/EU of the European Parliament and of the Council with regard to the energy labelling of local space heaters (Text with EEA relevance) OJ L 193, 21.7.2015, p. 20-42.

18. Commission Delegated Regulation (EU) № 1060/2010 of 28 September 2010 supplementing Directive 2010/30/EU of the European Parliament and of the Council with regard to energy labelling of household refrigerating appliances Text with EEA relevance OJ L 314, 30.11.2010, p. 17-46.

19. Small and medium-sized enterprises (SMEs) and the environment European Commission website. URL: https://ec.europa.eu/environment/sme/index_en.htm (last accessed: 21.04.2021).

20. EU environmental technology verification An official website of the European Union. URL: <https://ec.europa.eu/environment/ecoap/etv/> (last accessed: 21.04.2021).

21. The Environmental Technology Verification (ETV) initiative Helping Eco-Innovations to reach the Market. Brussels, 15.12.2011. URL: https://ec.europa.eu/environment/ecoap/sites/default/files/etv-files/documents/sec_2011_1600_f1_other_staff_working_paper_en_v3_p1_674169.pdf (last accessed: 21.04.2021).

22. European Food Sustainable Consumption and Production Round Table (European Food SCP Roundtable). UIA UNION OF INTERNATIONAL ASSOCIATIONS. URL: <https://uia.org/s/or/en/1122268872> (last accessed: 21.04.2021).

23. Green Public Procurement. European Commission website. URL: https://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm (last accessed: 21.04.2021).

24. Guidance on unfair commercial practices - extract on misleading green claims. European Commission website. URL: https://ec.europa.eu/environment/eusd/unfair_practices.htm (last accessed: 21.04.2021).

25. Integrated Product Policy (IPP). *European Commission website*. URL: <https://ec.europa.eu/environment/ipp/> (last accessed: 21.04.2021).

26. Retail Forum. European Commission website. URL: https://ec.europa.eu/environment/industry/retail/index_en.htm (last accessed: 21.04.2021).

27. Database for Retailers' Commitments. *European Commission website*. URL: https://ec.europa.eu/environment/industry/retail/reap/index_en.html (last accessed: 21.04.2021).

28. Resource Efficiency. *European Commission website*. URL: https://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/index_en.htm (last accessed: 21.04.2021).

29. Review of the Thematic Strategy on the prevention and recycling of waste. European Commission website. URL: <https://ec.europa.eu/environment/waste/strategy.htm> (last accessed: 21.04.2021).

30. Report from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions on the Thematic Strategy on the Prevention and Recycling of Waste SEC (2011) 70 final. Eur-lex website. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0013> (last accessed: 21.04.2021).

31. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 21.04.2021).

*Шуміло О. М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення
господарської діяльності
факультету № 6
Харківського національного університету
внутрішніх справ*